

בדין חיוב קריאת מגילה בלילה

הרב חיים מרקוביץ

ביאור הלימודים השונים בסוגיה

שנינו במגילה (ד, א): "ואמר ר' יהושע בן לוי חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר 'אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי'. סבור מינה למקרייה בלילה ולמיתנא מתניתין דידה ביממא, אמר להו רבי ירמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא, כגון שאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייה. איתמר נמי אמר רבי חלבו חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר 'למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך'".

הדקדוקים בסוגיה זו רבו. בגוף דברי ריב"ל יש להבין את מהות חובת קריאת המגילה בלילה, וכן יש להבין את ההווא אמינא "דלשנותה ביום" הוא בלימוד משנה דמסכת מגילה, וכן את מחלוקתו עם ר' חלבו.

וכך נראה לנו פירוש סוגיא זו:

כתב רש"י (ד"ה ולשנותה ביום) "זכר לנס שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה" כלומר, קריאת המגילה היא זכר לנס – היינו פרסומי ניסא; אלא שצריך בירור מה עניין הזעקה יום ולילה לנס, שהנס גופו היה ביום, שקמו על אוביהם והשמידום. ונראה, שכיוון שכל עניין נס פורים הוא לגלות את מעשי ה' כפי שהם מוסתרים בתוך תהפוכות הטבע ומקרו (עיין ביוסף לקח לפס' א' במגילת אסתר) אנו מפרסמים הנס בהתאם לתפילה ולזעקה לקב"ה לגלות ולהודיע שהכל מאתו.

לפי זה מתבאר היטב הלימוד של ר' יהושע בן לוי מהפס' (תהילים כב, ג) "אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי". הנדרש על אסתר כדאיתא ביומא (כט, א). הפס' משמיע לנו שעם ישראל זעק והתחנן לקב"ה גם ביום וגם בלילה. על כן אנו קוראים את המגילה גם ביום וגם בלילה. א"כ, הלימוד מהפסוק לא קאי אגוף תקנת קריאת המגילה, אלא רק מלמדנו שבני ישראל צעקו לקב"ה יום ולילה, וכנגד זה אנו קוראים את המגילה בלילה וביום.

בזה מתיישבת היטב סברת "בני הישיבה" ("סבור מינה" – בני הישיבה – רש"י), לומר דמתוך שהוציא ר' יהושע בן לוי הדברים בסגנון של "ולשנותה" אפשר ללמוד שכוונתו

לשינון משניות ולא דווקא לקריאת המגילה, שהרי כל הענין הוא תקנה שלנו זכר לנס, ועל כן לא מהנמנע לבאר שצריכים אנו ללמוד את מסכת המגילה לצורך תוספת העמקה ועיון בנס ומשמעויותיו. וזה משמע בלשון "ולשנותה" הכוללת גם משמעות של שינון, וכמו שמפרש הנצי"ב בהקדמתו להעמק דבר (אות ב') וכן במרומי שדה, שריב"ל קמ"ל שצריך לקרוא גם ביום ביתר העמקה יעו"ש. וע"ע בספרא (ויקרא כג, אות ב' בהוצאת המלבי"ם) שנאמר שם כך: "זכור את אשר עשה לך עמלק וכו' הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך". פשוט הכוונה היא שצריך לפרסם בפה את הענין, אבל הר"ש והראב"ד בפירושם לספרא כתבו, דהכוונה שיהא שונה בפיו הלכות מגילה. זה מתאים עם מה שכתבנו שע"י לימוד ההלכה והמשנה מוסיפים עיון והעמקה, וברור שמקור דבריהם הוא בסוגיית הגמרא שלנו. וע"ע בפ' רמב"ן על התורה (דברים כה, ז) משכ"ב.

אלא שהקשו האחרונים כיצד אפשר לומר דבר זה, הרי מפורש במשנה בפ"ב דמגילה (כ, ב) דכל היום כשר לקריאת המגילה, וכן שם (כ, א) דאין קורין את המגילה אלא משתנן החמה. וכתבו הטורי אבן והנצי"ב (שם) ליישב דהס"ד שיצטרך גם לקרוא את המגילה וגם ללמוד את המשניות. אלא שדחה הטורי אבן פירוש זה, דאי קרא את המגילה כבר יצא ידי חובת הפס' "אלהי אקרא יומם...", וע"כ בסוף דבריו העלה דריב"ל מיירי בת"ח שיכול ללמוד, ובאמת סגי בלימוד המשנה, והמשניות שמדברות על קריאת המגילה ביום מיירי בעם הארץ שאינו יודע ללמוד. אולם בשפת אמת דחה את דחיית הטורי אבן מהפס', דכתב שהפס' קאי רק אקריאה דלילה וע"כ אין ללמוד ממנו אקריאה דיום כלל. אלא שדברי השפ"א צ"ע, דפשוט ד' רש"י כפי שהבאנו לעיל, מורים שהפס' קאי גם על היום וגם על הלילה, ואם היתה כל כוונת ריב"ל רק על הלילה בלבד, היה צריך לומר דחייב אדם לקרוא את המגילה גם בלילה ומדוע הוצרך להזכיר כאן את קריאת היום. א"כ הפסוק קאי גם על היום ודחיית הטורי אבן שרירה וקיימת. אלא שגם מאידך גיסא חידושו של הטו"א לחלק בין ע"ה לת"ח דחוק גם כן ולא משמע כך כלל, לא בדברי הגמ' ולא בדברי המשנה. ברם, לפמשנ"ת, שכוונת הפסוק להשמיע שבני ישראל זעקו לקב"ה ביום ובלילה בלבד, ואנו למדנו מכאן שצריך גם להזכיר הנס ביום ובלילה, אפ"ל שפיר שתקנתן היתה שביום צריך להעמיק יותר, וכהדגשת ריב"ל "ולשנותה", וע"כ צריך לקרוא את המגילה וגם ללמוד את המשנה. ואין כאן עניין כלל של יציאת ידי חובה של הפסוק, דלא הפסוק מחייב אלא התקנה מחייבת, והכל תליא במה שהיתה התקנה. (אלא שברא"ש משמע שכוונת הדברים שצריך רק ללמוד את המשנה ולא לקרוא את המגילה ועיין שפת אמת) וכן נראה מדברי הנצי"ב שסברו בני הישיבה שצריך גם קריאה וגם לימוד משנה. "אמר להו רבי ירמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי חייא בר אבא כגון דאמרי אינשי אעבור פרשתא דא ואתנייה" קמ"ל ר' ירמיה שכוונת ריב"ל לקריאת המגילה בלבד ולא ללמוד משנה.

וצריכים אנו להוסיף ולדייק בד' הפסוק וברש"י.

א. הפס' מקדים את היום ללילה.

ב. בפסוק נאמר שביום קראו לה' (אלהי אקרא יומם) היינו לשון חיובית ובלילה לא

שתקו מלקרוא (ולילה ולא דומיה לי) לשון שלילית (חוסר שתיקה). משמע שעיקר הזעקה לה' היתה ביום. ואף רש"י מדייק ואומר "שהיו זועקין בימי צרתם יום ולילה" מקדים היום ללילה. אם כן גם קריאת המגילה של יום עיקרית ועדיפה מקריאה של לילה. מאידך גיסא עיקר הלימוד (באופן כללי) הוא בפעם ראשונה ולא בחזרה. אלא לפי מה שבארנו שכאן יש עניין של תוספת שינון והעמקה מתבארים הדברים היטב. ולא עוד אלא שמוסיף הגרי"ד סולוביציק זצ"ל (המסורה אלול תשנ"ב חוברת ז) שחיוב קריאת המגילה בלילה איננו עניין בפנ"ע, אלא הוא היכי תימצי בלבד כדי שקריאה שניה תהיה בהבנה והעמקה יתירה מתוך הקריאה הראשונה, ע"ש. ולפי זה אין אנו צריכים למש"כ הגר"מ אליהו שליט"א (קובץ אור עולם לזכר האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל ח"ב עמ' 467) שחיוב קריאה ביום הוא משום ההיקש זכירה לעשיה, וחיוב הקריאה בלילה התחדש על ידי ריב"ל, שמפשט הגמרא ורש"י לא משמע כן; וגם מה שהתוס' הביאו היקש זה, זה רק לסמן שעיקר הוא היום שהרי כל המצוות נעשות ביום ולא בלילה. ומה שהק' שם שפשט הלימוד של ריב"ל מורה שהעיקר הוא הלילה עפ"י דברינו מיושבת הערתו היטב.

והנה דעת ר' חלבו בשם עולא ביראה שדין זה נלמד מפסוק אחר "למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלהי לעולם אודך" (תהילים ל, יג). וצ"ב במה חולק על ריב"ל. כתב רש"י וז"ל "יזמרך כבוד - ביום ולא ידום - בלילה והאי קרא במזמור ארוממך ה' כי דליתני דרשינן בפסיקתא במרדכי ואסתר והמן ואחשורוש. וקריאת מגילה שבח הוא שמפרסמין את הנס והכל מקלסין להקב"ה, עכ"ל, ומקור הדברים במסכת סופרים (יד, יח). נראה בבירור ששיטה זו סוברת שנוסף על עניין פרסומי ניסא שבמגילה יש גם עניין אחר והוא עיקרו, דקריאת המגילה שבח היא והכל מקלסין להקב"ה, וזה מעין מה שאמר רב נחמן (מגילה יד, א) קרייתה זו הלילא. וע"ע במהרש"א שם שכתב דלפ"ז יש ללמוד לקריאת מגילה ביום ובלילה כהלל של פסח וע"ע בשו"ת חמדת צבי (ולגר ח"ד סי' לא) משכ"ב. החידוש בענין זה, שהפסוק גופו קמ"ל שצריך לשבח לקב"ה על נס זה דפורים גם בלילה. וכמו שמוסיף רש"י דמזמור זה דרשינן בפסיקתא על מרדכי ואסתר, ולא הסתפק בכך שנלמד מהפס' באופן כללי שצריך לשבח לקב"ה גם בלילה. עולה מחידוש זה שגוף קריאת המגילה בלילה וביום יסודה שוה, אמנם קריאה דיום היא חשובה יותר "יזמרך כבוד" - ביום, הזמר גופו, "ולא ידום" - בלילה - חוסר שתיקה וכמשנ"ת. אבל יסוד הדברים הוא שווה. משא"כ בדעת ריב"ל שאין הפסוק מחייב, אלא הוא רק מגלה את הזמן שבו צעקו לקב"ה אפ"ל דיסוד חיוב קריאת הערב שונה מחיוב קריאת המגילה ביום.

קריאת המגילה בלילה - דברי קבלה או דברי סופרים

הנודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סוסי' מא), הפני יהושע והטורי אבן בסוגיין מחדשים שאע"פ שקריאת המגילה יסודה בדברי קבלה קריאת המגילה דלילה היא רק מצווה דרבנן ממה שנאמר בפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים וכו'" ימים דווקא, והוסיפו עוד להוכיח

שהעיקר הוא היום. לדברינו אפשר לומר דזה תלוי במחלוקת האמוראים הנ"ל. לדעת ריב"ל שהעיקר בזה הוא התקנה של חז"ל, אפ"ל שפיר שחיוב הקריאה ביום נתקבל ונתקן בגדר של דברי קבלה, משא"כ קריאת המגילה דלילה, דאפשר שניתקנה אפי' בתקופה מאוחרת יותר (עיין הר צבי או"ח ח"ב ס' קכ), שתקנתו היתה בגדר של דרבנן. משא"כ לדעת ר' חלבו בשם עולא ביראה שעיקר החיוב נובע מהפס' וממנו נובע גם חיוב היום וגם הלילה, מסתברא דס"ל דגם קריאת המגילה דלילה כדברי קבלה חשיבא ליה. (אמנם מהריטב"א ב, ב ד"ה אתקש זכירה לעשיה) ל"מ כן ויש לו בזה שי' אחרת, עיין באור עולם הנ"ל עמ' 470).

גדר ברכת שהחיינו על קריאת המגילה ביום ובלילה.

והנה התוס' (ד"ה חייב) כתבו בשם ר"י דאע"ג דמברך שהחיינו בקריאת מגילה בלילה חוזר ומברך בקריאה דיום דעיקר פרסום הנס הוי בקריאת היום. ומוכיח דבריו: א. הכתוב הזכיר יום תחילה; ב. עיקר הסעודה ביום; ג. "והימים האלה נזכרים ונעשים" מקיש זכירה לעשייה, מה עשייה ביום אף זכירה ביום. הרא"ש (ס' ו) מוסיף להוכיח את שיטת התוס' ממה שאמרו במשנה דכל היום כשר לקריאת מגילה ולא אמרו כן גבי קריאת הלילה. ועוד ממה שאמרו בגמ' (כא, ב) מאי מברך - מקרא מגילה שעשה ניסים ושהחיינו ולא אמרו שביום לא אומר שהחיינו כמו שפרטה הגמ' גבי ברכות הדלקת נרות חנוכה. ועוד ממה שאמרו שבני הכפרים מקדימין ליום הכניסה מסתמא שביום היו באים, ומשמע מכל זה שהעיקר הוא ביום. אמנם את הראיה האחרונה דוחה הרשב"א באומרו שודאי שהיו קורין את המגילה בלילה בבתיהם, ורק בקריאת היום היו מתאספים בערים לקרוא בציבור משום פרסומי ניסא. אבל את יסוד העניין הוא מקבל. ועוד מוסיף על כך דבכלל יש לתמוה על גוף הענין מהיכן מקורו דלהיפך מההיקש דזכירה ועשיה, ומזה שסעודה ביום משמע שאין חיוב בלילה כלל, ומיישב דזה מכח ריבוי זכירת הכתוב בלילה "ולא דומיה ל", ומשמע שחיוב קריאת הלילה הוא חלש, וכ"כ הריטב"א.

לעומת זאת, כותב המרדכי בשם רשב"ם (ס' תשפא) דאין מברכים שהחיינו בקריאת מגילה של יום, וכן דעת הרוקח (ס' רלו) ושבלי הלקט (ס' קצח) וכן פסק הרמב"ם (מגילה א, ג) דביום אין אומרים שהחיינו. וצריך ביאור יסוד פלוגתת התוס' והרמב"ם, וכן צ"ב לשיטת התוס' דאי עיקר הקריאה ביום מדוע אומרים שהחיינו גם בלילה.

הפני יהושע בסוגיין כותב דמה שמברכים שהחיינו בלילה הוא משום חובת היום "כיון דעשאוהו חכמים כרגל ממש דכתיב 'משתה ושמחה' ודברי קבלה כדברי תורה דמי, עד שלשיטת כמה פוסקים אין אבילות ואנינות נוהגת בו כשאר רגל, א"כ שפיר יש לברך זמן כמו זמן דרגל ולמחר ביום מברכים זמן על מצוות קריאת מגילה" עכ"ל. כלומר, שהחיינו דלילה אינו משום קריאת מגילה אלא משום גוף היום. אולם כבר קדמו המאירי בכיוון הפוך, דשהחיינו דלילה הוא משום המגילה, ושהחיינו דיום הוא משום היום עצמו, דיו"ט דפורים הוא ביום ולא בלילה, דבלילה יש רק חיוב קריאה, ע"כ צריך לברך שהחיינו

ביום על עצם היום. וע"ע במור וקציעה (ר"ס תרצב, הביאו הביאור הלכה שם) שג"כ כתב די ש ברוך שהחיינו על עצם היום והביא ראיה מיום הכיפורים שאין בו אכילה ושתייה ומברכין עליו שהחיינו. אולם המאירי עצמו כבר דחה פירוש זה "שכל שאין שם כוס לקידוש אין בו זמן, ואל תשיבני מיום הכיפורים שקדושתו יתירה ולא נפקע כוסו אלא מצד אסור שתייה שבו. והרי אין זה דומה אלא לחנוכה שיש זמן על ההדלקה ולא על היום. אלא שלא נאמר זמן ביום אלא על המגילה מן הטעם שכתבנו ר"ל שעיקר זמנה ביום". כלומר, קדושת יום המחייבת בשהחיינו היא קדושה המתבטאת בכוס של קידוש, חוץ מיום הכיפורים שבו אין כוס לא מטעם שקדושתו פחותה, אלא מטעם אחר שאסור הוא בשתיה אבל מעיה"ד קדושתו מחייבת כוס, וכבר דנו האחרונים גבי חולה האוכל ביותכ"פ אי צריך כוס לקידוש (עיין אר"ח תריט סע' י ובמשנ"ב שם ס"ק כט ובאריכות גדולה בדברי הרב אייזנבך קובץ אור עולם הנ"ל עמ' 449). אבל עכ"פ ברור שאין קדושת הפורים מחייבת כוס של קידוש, וע"כ אין קדושת היום מחייבת ברכת שהחיינו, וממילא נדחים דברי הפנ"י והמור וקציעה ששהחיינו דלילה הוא מטעם עצם הזמן, וע"ע באגרות משה (ח"ח אר"ח סי' כאות ב) שהאריך להוכיח לדינא שאין לברך שהחיינו על עצם היום. ודברי התוס' עדיין צ"ב מדוע מברכים שהחיינו פעמיים.

בשיטת הרמב"ם כתבו המגיד משנה, הב"י (ס' תרצב) והגר"א (שם ס"ק ב), דיסוד דברי הרמב"ם בסוגיא דסוכה (מו, א) דנאמר שם העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו; נכנס ליישב בה אומר אשר קדשנו במצוותיו וציוונו ליישב בסוכה. ומשמע דלא מברך שהחיינו שוב, א"כ ראיה דכשברך פעם אחת נפטר בפעם האחרת. ולכאורה זו ראיה פשוטה ויש מכאן קושיא אלימתא כנגד שיטת התוס'. ונראה בזה, דהנה בסוגיא שם כתבו התוס' (ד"ה נכנס) דמה שפטור משהחיינו הוא משום דיסוד מצוות סוכה הוא מחמת החג, ע"כ כשמברך על הסוכה זה גופא ברכה גם על עצם החג, ויוצא ידי חובתו גם אם לא אמרו ביו"ט עצמו, וכמו שמביאים לזה התוס' ראיה. א"כ אין לדמות דין זה לעניינו כלל לשי' התוס', דשם הוא עניין של ברכת הזמן, וכיוון שברך עליו יוצא, משא"כ הכא דזה עניין של ברכת המצוות, בזה שייך לומר שהם שני מצוות נפרדות וע"כ אומר שהחיינו פעמיים ועוד יתבאר. ולהיפוך, משיטת הרמב"ם שם עולה שצריך לברך בסוכה פעמיים שהחיינו. אחת בשעת העשייה וזו ברכת המצווה על מצוות סוכה, וכן צריך להוסיף ברכת שהחיינו בקידוש דחג מצד עצם הזמן וקדושתו ואלו שני דברים נפרדים, וכך היא גם שי' הריטב"א בסוכה שם והרמב"ן. שכתב הרמב"ם (ברכות יא, ט) דמצווה שהיא מזמן לזמן כסוכה מברך עליה בשעת עשייתה שהחיינו. ובהל' סוכה (ו, יב) כותב הרמב"ם שמברך שהחיינו על הזמן בקידוש, ולא מזכיר שיוצא בזה גם ידי חובת שהחיינו דעשיית הסוכה, אלא וודאי דאלו שני קיומים שונים. ואין בזה סתירה לעניינו כלל, דהכא יש רק ברכת המצוות ולא ברכת הזמן, וע"כ מברך פעם אחת בלבד, ולמדנו מכך שלא זה מקורו של הרמב"ם.

וראיתי בראש יוסף (אישקאפא איזמיר ת"ח, אר"ח ס' תרצב) שכתב בכוונת הרמב"ם דפורים

הוי ככל יו"ט שמברכים שהחיינו בקידוש דלילה ואין חוזרין לומר שהחיינו על יו"ט עצמו בקידוש היום, אע"פ שקיי"ל דשמחת היום דיו"ט עדיפא. ואי כשיטת התוס' במועדים היה צריך לברך שהחיינו גם ביום, וע"כ פסק כהרמב"ם. אולם דבריו צ"ע דאין דמיון בין שהחיינו דמגילה לשהחיינו דחג, דשהחיינו דמגילה היא ברכת המצוות ושהחיינו דחג הוא ברכת היום, והיום הוא אחד המתחיל בלילה, אע"פ שעיקר השמחה ביום, וע"כ גם לתוס' מברכים במועד שהחיינו פעם אחת על היום, משא"כ הכא דזה ברכת המצוות, ויתכן שיצטרך לברך פעמיים אם נאמר דאלו שני מצוות שונות וכמו שנבאר. אמנם מכאן אפשר לדחות את מש"כ השפת אמת בביאור שי' התוס', דבפורים הוי כמו ב' ימים טובים דבלילה ליכא חיוב משתה ושמחה וא"כ מברך פעמיים ואע"פ שאין זה שהחיינו דזמן, מ"מ הם כשני ימים שונים, וע"כ מברך פעמיים. וזה צ"ע מאי שנא מסוכות וכד', וכתב הוא עצמו דשאני התם שהמצווה נוהגת קצת בלילה, ורק יש תוספת מצווה ביום. ולע"ד אינו נראה לומר דהם שני ימים נפרדים דזה מנ"ל, דכל הוכחת תוס' הוא שהיום עיקר במצוות היום וגם עיקר קריאת מגילה היא ביום. אבל עיצומו של יום אחד הוא ומדוע נפרידנו לשני ימים כדי שאת ברכת מצוותיו – שהחיינו נאמר פעמים. וגם הראש יוסף מבין בפשיטות שפורים כיום אחד וזה פשוט.

והנראה לנו בעניין, דלכאורה נראה דמחלוקת פוסקים זו היא גופא גם מחלוקת ריב"ל ור' חלבו בשם עולא ביראה. דלדעת ר' חלבו בשם עולא ביראה יסוד הקריאה דיום ולילה שווה דשניהם מדברי קבלה וכמשנ"ת, א"כ נחשבת קריאת המגילה כיסוד אחד וכמצווה אחת ואין תוספת ביסוד קריאה דיום על קריאה דלילה. אמנם היא עיקרית אבל יסודה שוה, וע"כ לשיטה זו יברך שהחיינו פעם אחת בלילה ופוסט בזה את של יום. משא"כ לריב"ל שיסוד קריאה דלילה הוא דרבנן ובקריאה דיום יש תוספת, דיסודה שונה שהוא מדברי קבלה וכמשנ"ת, כאן יתחייב לומר שהחיינו גם ביום מפני שיש כאן התחדשות ותוספת במהות חיוב הקריאה שהיא מהות שונה וע"כ יברך שהחיינו גם ביום.

ונראה לומר דבזה פליגי תוס' והרמב"ם. לדעת התוס' העיקר הוא כריב"ל וע"כ סברי דקריאה דלילה היא דרבנן וקריאה דיום מדברי קבלה, וע"כ חייב לומר שהחיינו פעמיים, והא הראיה ממה שהנוב"י, הפנ"י והטו"א שכתבו שקריאה בלילה מדרבנן הביאו ראיה מהוכחות התוס' ומדבריו שקריאה דיום היא עיקר, משמע שכך היא דעת התוס' וע"כ חייב לומר שהחיינו ביום שיש בו תוספת חיוב. וכן כותב בהר צבי (הנ"ל) דלתוס' מברך ביום ג"כ שהחיינו שיש ביום תוספת מצווה על החיוב דלילה. וראיה נוספת יש להביא מדברי הכלבו (סי' מה) המביא את דברי ריב"ל בלבד, והוסיף שלפי שנרמז כאן חיוב הקריאה בלילה וביום, אמרו ז"ל שכל קריאה בפני עצמה מברכין שהחיינו על כל אחת ולא הביא כלל את דעת ר' חלבו הרי שסובר כמו שבארנו, שחיוב כפילת ברכת שהחיינו עולה מדברי ריב"ל בלבד. משא"כ הרמב"ם י"ל שסובר שהעיקר כר' חלבו בשם עולא ביראה שחיוב הקריאה בלילה וביום שווה. דשניהם מיסוד הפסוק דלמען יזמך וכמשנ"ת. וראיה לזה

שהרמב"ם סובר שקריאת מגילה היא גם משום שבח ולא רק פרסומי ניסא, ממה שפוסק (חנוכה ג, ו) דבפורים לא תקנו הלל, שקריאת המגילה היא ההלל. וע"כ אין תוספת בחיוב קריאה דיום על של לילה, ויאמר שהחיינו בלילה בלבד. ובענין זה דאין אומרים הלל בפורים י"ל שיסברו התוס' בזה כדעת רבא (מגילה יד, א) דזה משום דאכתי עבדי אחשוורוש אנן וכדמשמע מהרי"ף שכן פוסק הלכה בזה (ד, א מדפי הרי"ף) ואכמ"ל. וא"ש כל הדברים. ושמחתי מאוד לראות בספר מקראי קדש להרב משה הררי בפרק ד' סעי' א בהערה שם בשם הגר"מ אליהו שליט"א דהסוברים שאין אומרים שהחיינו ביום סוברים שגם קריאה דלילה מדברי קבלה, והסוברים דאומרים שהחיינו ביום סוברים דקריאה דלילה מדרבנן וזה כדברינו ודפח"ת. וע"ע בר"ש גארמיזאן (אמרי בינה) למגילה שכותב ג"כ בשם הרא"מ בחידושו לסמ"ג שהמחייב אמירת שהחיינו ביום סובר דעיקר הקריאה ביום, והו' להו שתי קריאות דיום ולילה כשתי מצוות וצריך לברך זמן על כל אחת ואחת, והחולקים סוברים שזה כמצווה אחת ע"ש.

וע"ע שו"ת מלומדי מלחמה (ס' קב) שו"ת חמדת צבי (וולנר ח"ד ס' לא) ושו"ת תולדות יצחק (או"ח ס' יג).